

Politolog Oskar Krejčí: Jak zrušit zbytečný Senát a prolhanou, neoblíbenou ČT

- CZ24 News | 10. září 2020

ČESKO: Politolog Oskar Krejčí ve svém komentáři uvádí nejen důvody, proč je Senát zbytečný a Česká televize u mnoha lidí neoblíbená, ale i některé možnosti nápravy této situace.

Tchajwanská eskapáda předsedy Senátu a blížící se volby do druhé komory Parlamentu České republiky znovu připomněly, jak zbytečná je tato instituce – a dokonce jak může škodit. Připojí-li se k tomu veřejnoprávní propagandistické aktivity, které z výletu na Tchaj-wan udělaly událost světového významu, je zřejmé, že je tu téma, které je hodné diskuse. Stačí jen připomenout, že v době veřejnoprávních oslav cesty druhého nejvyššího ústavního činitele Česka do Tchaj-pej média ignorovala návštěvu čínského ministra zahraničí v Itálii, která se jako první velká západní ekonomika připojila k iniciativě pásu a stezky; v Nizozemí, kde proběhlo jednání o podpoře reformy WTO i vytvoření námořní „rychlodráhy“; v Norsku, kde projednávali dohody o volném trhu; ve Francii, kde Wang-I mimo jiné v projevu na Institutu mezinárodních vztahů hovořil o stabilizaci globální ekonomiky po pandemii nebo o urychlení bilaterální dohody o investicích, a návštěvu v Německu, kde formuloval pět bodů spolupráce Číny a EU... Zároveň bez povšimnutí „demokratických“ médií probíhala oficiální návštěva vedoucího komise pro mezinárodní vztahy Komunistické strany Číny v Řecku a Španělsku. Všechna zmíněná jednání proběhla ve znamení kooperace v oblasti zelené a digitální ekonomiky – a za hrdinského nezájmu České televize. Zdá se, že Senát a veřejnoprávní média strhávají Česko na slepou kolej dějin.

Nesmrtelný Senát

Už při rozdělení Česko-Slovenska začala diskuse o potřebě Senátu, která díky její mediální ignoranci zdánlivě skončila. Jen čas od času se mainstreamová média sníží k tomu, aby vyzvedla několik tezí na obhajobu jeho existence.

- Senát je pojistkou zajišťující kvalitu přijímaných zákonů. Ústavou stanovená procedura přijímání zákonů vyžaduje jejich schválení Senátem či přehlasování senátního odmítnutí Poslaneckou sněmovnou. Toto zpomalení vytváří podmínky pro odstranění nedostatků a vzhledem k tomu, že v Senátu jsou osobnosti, které jsou méně unavené legislativní prací, senátoři mají větší nadhled, jejich jednání je klidnější, což v souhrnu přispívá ke zkvalitnění zákonů. Není divu, že v některých zemích, a to i na Slovensku, se ozývají hlasy o potřebě vytvořit druhou parlamentní komoru.

Je pravdou, že v Senátu se podařilo zachytit řadu chyb v předlohách zákonů schválených Poslaneckou sněmovnou. Každý ale vidí, že zároveň byl se souhlasem Senátu přijat ne jeden problematický či nedokonalý zákon. A nelze zapomínat, že Česko má v politickém systému zabudovány mechanismy kontroly a zpomalování legislativního procesu – například prezidentské veto. Má také opravné mechanismy – například stížnost k Ústavnímu soudu. A hlavně v Česku funguje nejčastěji užívaný nástroj nápravy pochybení v zákonech: přijímání novel poté, kdy se zjistí, že byla udělána chyba.

Nelze prokázat, že díky Senátu jsou v Česku kvalitnější zákony než například ve Švédsku, které má jednokomorový parlament. V pozadí většiny návrhů na vytvoření druhé komory parlamentu bývá iluze, že reorganizací institucí se změní obsah politiky či politická kultura.

- Senát nelze zrušit, protože by to vyžadovalo, aby sám rozhodl o své likvidaci. Nelze ale předpokládat, že „kapři vypustí svůj rybník“.

Zbytečnou druhou komoru parlamentu se podařilo zrušit například ve Švédsku, Dánsku, v Maďarsku, Jižní Koreji, Chorvatsku, Estonsku, Egyptě, na Novém Zélandu, v Řecku, Turecku, Venezuele, ale i v Bavorsku či v Nebrasce. V dnešním Česku je zrušení Senátu obtížnější, protože je k tomu nutná změna Ústavy, tedy přijetí ústavního zákona. To vyžaduje souhlas tří pětín všech poslanců, ale také souhlas tří pětín hlasů senátorů účastnících se jednání. Tedy tři pětiny senátorů, kteří se dobrovolně zřeknou privilegií, které jejich funkci doprovázejí. Vytvoří-li se však pro to podmínky, horní komora se dá zrušit pomocí závazného referenda, jak tomu bylo například v Bavorsku. Pro Česko asi nejjednodušším způsobem zrušení druhé parlamentní komory je „přesunutí kaprů do jiného rybníka“, tedy začlenění senátorů do dolní komory parlamentu. Tím se zvoleným zástupcům lidu zachová mandát – a hlavně výhody s ním spojené. To je pro získání souhlasu senátorů s ústavní reformou asi důležitější než představa parlamentních stran o tom, že přechodem na jednokomorový systém získají poziční výhodu.

V Česku je použití této techniky komplikované, protože senátoři by se mohli obávat zopakování situace z dob rozbití Česko-Slovenska. Tehdy poslanci Federálního shromáždění v listopadu 1992 naivně zvedli ruku pro ústavní zákon o zániku České a Slovenské Federativní Republiky v klamně víře, že budou převedeni do Senátu České republiky. Jeho existenci sice Ústava České republiky, přijatá v prosinci 1992, předpokládala (tzv. Prozatímní Senát), avšak jeho zaplnění federálními poslanci předpokládalo zvláštní zákon České republiky. Jenže poslanci České národní rady tento ústavní zákon nepřijali a je možné se dohadovat, proč. Nechtěli se dělit o privilegia? O prestiž? O moc? Ke zlomyslnostem té doby patří, že nejvyšší představitelé českých parlamentních stran – na rozdíl od slovenských – zasedali ve Federálním shromáždění... V každém případě Česká republika sice měla od ledna 1993 na ústavním papíře dvoukomorový Parlament České republiky, ale první senátoři byli voleni přímo, a to až v listopadu 1996. I tak se ale při respektu k egoismu senátorů jeví jejich začlenění do dolní komory jako nejschůdnější cesta k odstranění této zbytečné větve parlamentu. Časem by měl být ovšem snížen takto nabobtnalý počet poslanců.

- Senát je strážcem demokracie v Česku. To potvrzuje i návštěva jeho předsedy na Tchaj-wanu.

Mluvit o Senátu jako demokratické instituci je víc než sporné. Od svého vzniku je účast ve volbách senátorů nejnižší ze všech voleb do zastupitelských sborů. Volební účast se pohybuje od 15,4 % v druhém kole při hlasování v roce 2016 až po 44,6 % v prvním kole v roce 2010. Velice nízká úroveň účasti voličů dělá ze senátorů nereprezentativní zákonodárce. Tento demokratický deficit se objevuje i u současného předsedy Senátu. Jak ukazuje tabulka, svůj mandát, který jej opravňuje na oficiální úrovni zpochybňovat politiku jedné Číny, získal díky přibližně osmi procentům hlasů oprávněných voličů.

Malá volební účast při výběru senátorů je spojena s intuitivním odmítáním „panské“ komory levicově a středolevě orientovanými voliči. Výsledkem je komora, u níž je pravděpodobné, že bude mít pravicovou většinu, a tedy i orientaci. Tím se ze Senátu automaticky stává „demokratický“ obhájce polistopadových nešvarů od privatizace a lustrací po divadelnické zahraničněpolitické provokace, ale i ochránce nedemokratických institucí, jako je Česká televize. Takto se zrušení Senátu komplikuje, protože například ve Švédsku byl zánik horní komory spojen s tím, že všechny velké strany celého politického spektra očekávaly, že na změně vydělají.

Senát jako druhá komora má smysl jen ze dvou důvodů. Především to může být poradní sbor moudrých, jak se o to pokoušel římský senát v dobách království, nebo jak to předstírá britský středověký přežitek nazývaný Sněmovna lordů. Druhým věcným důvodem senátu může být složitost společnosti. Například Spojené státy jsou zemí, kde živá tradice vyžaduje funkční rozdělení

pravomocí jednotlivých států a federace. Nebo Rusko, kde též do Rady federace každý subjekt federace vysílá dva zástupce a kam prezident jmenuje nejvýše 30 doživotních senátorů; obdobný systém je v Itálii. Naopak německá Spolková rada se skládá ze tří až šesti zástupců jednotlivých zemí vybranými zemskými parlamenty. V unitárním státě s etnicky jednotným obyvatelstvem nelze logicky a demokraticky zdůvodnit existenci senátu. V podmínkách malé České republiky je senát zbytečný.

Veřejnoprávní primitivismus

Na rozdíl od Senátu výhrady k České televizi nemíří k jejímu zrušení. Požadavky se objevují dvojí, a to někdy propojené: demokratizace obsahu zpravodajství a publicistiky, tedy odbourání jejich ideologické tendenčnosti; odstranění povinnosti platit koncesionářské poplatky za nekvalitní a nevyžádanou službu.

Dostupné informace o posledním zasedání Rady České televize mluví jednoznačně: existující kontrolní orgány veřejnoprávních sdělovacích prostředků nápravu nezajistí. Diskuse se týkala podružných témat, byť jsou to někdy lukrativní otázky, jako je plat či manažerská smlouva ředitele. Diskutující se nechávají strhnout arogancí a hulvátstvím některých členů Rady do bažin, z nichž není návratů. Z toho zákonitě vyplývá, že vedení veřejnoprávních institucí si nadále může užívat neomezené svobody rozhodovat.

Z politického hlediska není klíčovou otázkou způsob udělování odměn či fungování rodinných klanů nalepených na nemalý veřejnoprávní rozpočet. To, co kontrolní orgány veřejnoprávních sdělovacích prostředků potřebují k plnění svých povinností, je objektivní obsahová analýza zpravodajství a publicistiky. Tou není frekvence témat, jak to vykazují dostupné statistiky – kolikrát se na obrazovce objevil COVID-19, brexit, vláda... Obsahová analýza vyžaduje zjištění, jak jsou informace podávány, tedy kolikrát jsou spojené s komentářem, které informace jsou embargovány, které osobnosti se objevují na obrazovce a které ne a podobně. Některé z těchto rozborů lze získat jednouchou kvantitativní analýzou obsahu vysílání. Jiné vyžadují expertní pohled, který ukáže, co je záměrně vynecháváno, jak je v komentářích redaktorů rozbita chronologie a kdy je vynechán časový a prostorový kontext. Takováto obsahová analýza je obtížná a nic nenasvědčuje tomu, že by současné rady určené pro kontrolu veřejnoprávních sdělovacích prostředků byly schopné něco takového objednat a pochopit. Není divu: rady jsou odrazem úrovně Poslanecké sněmovny, těžko mohou být lepší.

Vedoucí manažeři a vybraní redaktori veřejnoprávních sdělovacích prostředků jsou bakalové české žurnalistiky. Chovají se k veřejnoprávním sdělovacím prostředkům jako k vlastním. Zprivatizovali si významnou část podmínek života jiných lidí a užívají ji v rozporu se zájmy většiny těchto lidí. Našli si díru v zákoně i v úrovni politického řízení a veřejnosti se smějí. Stali se svěbytnou politickou silou, aktivistickým nástrojem určité ideologie a zcela konkrétních zájmů. Až na malé výjimky se jich politici celého právo-levého spektra bojí, protože když zmizí z obrazovky, přestávají existovat.

Vláda médií, mediokracie, je jednou z chorob, na kterou postupně umírá západní demokracie. Je součástí oligarchizace politického systému, z níž zatím není úniku. V této chvíli se jako prolomení tohoto začarovaného kruhu nabízejí dvě cesty – umírněná a radikální.

- Umírněný pokus o nápravu veřejnoprávních sdělovacích prostředků je sloučení České televize, Českého rozhlasu a snad i České tiskové kanceláře.

Jedná se o model veřejnoprávní služby, jakou je BBC a cesta, kterou šli na Slovensku. Znamená dramatickou úsporu veřejných prostředků a při dobrém řízení integrace i zkvalitnění obsahu. Daly by se propojit regionální redakce, zahraniční zpravodajové, ČT24 a rozhlasové zpravodajské stanice

a podobně. Prostě ušetřit. Jenže i ty nejsamozřejmější pravdy narážejí na soukromé zájmy a strach. Sloučením veřejnoprávního rozhlasu a ČT by se odstranily některé lukrativní manažerské posty, také nějaká ta rada pro něco by se musela zrušit.

Reorganizace by ale mohla umožnit rozbití nejrůznějších klanů nalepených na mnohamiliardový rozpočet, odchod nejzprofanovanějších pracovníků a zastavení sebereprodukce tendenčnosti zpravodajství a publicistiky v podobě přijímání nových pracovníků stejné krevní skupiny. Zkušenost ze Slovenska ovšem naznačuje, že takové sloučení nemusí přinést zkvalitnění, protože už při jeho uskutečňování chybí vize demokratizace veřejnoprávní služby a odvaha.

- Radikálním řešením je privatizace České televize a Českého rozhlasu.

Už dnes jsou tyto sdělovací prostředky ve faktickém vlastnictví malých, nikým nekontrolovaných skupin. Jejich novinařina je jednostranná. Na jejich obranu lze říci, že vlastně každá novinařina je zaujatá. Mají tudíž plné právo na své názory, na svůj výběr informací i výběr svých komentátorů či hostů. Nechtě tak svobodně činí – ale za své peníze. Nutit velkou část občanů, kteří dlouhodobě nesouhlasí s úrovní veřejnoprávní služby, aby ji platili – to je diktatura v samém jádru liberální demokracie.

Česká televize a Český rozhlas si vytvořily soukromé Overtonovo okno[1] – svévolně rámují prostor povolené veřejnoprávní debaty. Je to výsek ze západního informačního prostoru, který je sám o sobě omezený. Veřejnoprávní filtrování slovní zásoby do „korektního“ slovníku formuje oficiální jazyk politiky, vybírá informace, o kterých se diskutuje, ale i hodnoty, podle nichž se informace mají oceňovat. Protože tak činí neumětelsky, výsledkem je informační monotónnost, která nutí čím dál více lidí obracet se k chaosu na internetu. Proto se objevili novodobí koniášové, kteří automaticky pokládají vše za rámec tohoto zamřížovaného Overtonova okna nejen za nepravdu, ale přímo za úmyslnou nepravdu, řízenou podvratnou činností. Přesto demokracie začíná tam, kde končí signál České televize.

* * *

Zrušit Senát či rozbít svévolně veřejnoprávními médii vytvořené Overtonovo okno se v tuto chvíli zdá nemožné. Ten problém je ale navýsost politický a jako s takovým je třeba s ním zacházet – a co je v politice nemožné? Zpravidla ke změně stačí zformulovat zásadní hesla typu „Zrušte Senát!“, „Zrušte koncesionářské poplatky!“, požadovat referendum – místní i celostátní – na tato témata, předkládat interpelace... Když se tyto otázky ve zjednodušené podobě stanou ústředním tématem dlouhodobé kvalifikované kampaně nějaké strany, hnutí či neziskových organizací, objeví se světlo na konci tunelu.

Vysvětlivka:

[1] Overtonovo okno je pojem pojmenovaný podle amerického právníka Josepha P. Overtona, který takto označil rámec myšlenek, které je možné tolerovat ve veřejné rozpravě (poznámka redakce).